

PSORIAZ KASALLIGINING KELIB CHIQISHI VA UNING DAVOLASH YO'LLARI

CHORIYEVA RA'NOGUL MUZAFFAR QIZI

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti 2-bosqich talabasi

S. SH. BOYQOBILOV

Ilmiy rahbar: Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Tibbiyot fakulteti o'qituvchisi

E-mail: soatmurad_boyqobilov@tues.uz

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14744611>

Annotatsiya: Ushbu maqolada psoriaz kasalligining kelib chiqishi va davolash usullari haqida so'z yuritiladi. Maqolada, shuningdek, psoriazning davolash usullari ham ko'rib chiqiladi. Bugungi kunda psoriazni davolashda turli usullar qo'llaniladi: topikal davolash, fototerapiya, sistematik davolash va biologik terapiyalar. Har bir usulning samaradorligi bemorning kasallikning og'irligiga, individual xususiyatlariga va bemorning umumiy holatiga qarab farq qiladi. Kasallikni samarali boshqarish uchun individual yondashuv va kompleks davolash zarur. Bu maqolada psoriaz kasalligi haqida umumiy ma'lumotlar va davolash usullari tahlil qilinadi. Psoriaz - surunkali va yallig'lanishli teri kasalligi bo'lib, asosan teri hujayralarining tezroq yangilanishi bilan namoyon bo'ladi. Uning kelib chiqish sabablari hali to'liq aniqlanmagan bo'lsa-da, genetik, immunologik va atrof-muhit omillari uning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Psoriazning davolash usullari zamonaviy tibbiyotda turli xil terapiya va dori-darmonlar orqali amalga oshiriladi, shuningdek, bemorning turmush tarzini o'zgartirish ham muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Psoriaz, teri kasalligi, genetik omillar, immun tizimi, davolash, dori-darmonlar, terapiya, turmush tarzi.

Abstract: This article discusses the origins and treatment of psoriasis. The article also discusses the treatment methods for psoriasis. Today, various methods are used to treat psoriasis: topical treatment, phototherapy, systemic treatment, and biological therapies. The effectiveness of each method varies depending on the severity of the disease, individual characteristics, and the patient's general condition. An individual approach and comprehensive treatment are necessary for effective management of the disease. This article analyzes general information about psoriasis and treatment methods. Psoriasis is a chronic and inflammatory skin disease, mainly manifested by accelerated skin cell turnover. Although its causes are not yet fully understood, genetic, immunological and environmental factors play an important role in its development. Treatment methods for psoriasis in modern medicine are carried out through various therapies and medications, and changing the patient's lifestyle is also important.

Keywords: Psoriasis, skin disease, genetic factors, immune system, treatment, medications, therapy, lifestyle.

KIRISH: Psoriaz — surunkali va yallig'lanishli teri kasalligi bo'lib, u asosan terining yuqori qatlamlarida toshmalar, qizarish va qobiq hosil bo'lishi bilan namoyon bo'ladi. Bu kasallik insonning turmush sifatiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin, chunki psoriaz teri ustidagi o'zgarishlar bilan birga jismoniy va psixologik noqulayliklarga olib keladi. Psoriaz, shuningdek, surunkali kasallik sifatida bemorda remissiya va yallig'lanish davrlarini almashib turadi. Psoriazning kelib chiqishi to'liq o'rganilmagan bo'lsa-da, ilmiy tadqiqotlar bu kasallikning turli omillar, jumladan, genetika, immun tizimi va atrof-muhit ta'sirida yuzaga kelishini ko'rsatmoqda. Bunda teri hujayralarining noto'g'ri yangilanishi va immun tizimi

tomonidan yuzaga keladigan yallig'lanishlar asosiy rol o'ynaydi. Psoriazning davolash usullari hozirda mavjud bo'lib, ular bemorning kasallik belgilari va uning og'irligiga qarab farq qiladi. Davolash usullari topikal preparatlardan tortib, fototerapiya va biologik dori-darmonlargacha keng tarqalgan. Biroq, psoriazning mutlaqo davolanishi hozircha mumkin emas, lekin zamonaviy tibbiyotda uning belgilari samarali ravishda boshqarilishi va bemorlarning hayot sifatini yaxshilash imkoniyatlari mavjud. Kasallikni to'g'ri boshqarish va davolash uchun psoriazning kelib chiqish sabablari va uning davolash yo'llarini yaxshi tushunish muhimdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Psoriaz kasalligi va uning davolash usullari bo'yicha bir qator ilmiy tadqiqotlar va klinik izlanishlar mavjud. Psoriazning rivojlanishi va uning sabablarini o'rganishga qaratilgan tadqiqotlar ko'p asrlar davomida olib borilgan bo'lsa-da, bu kasallikning aniq sabablarini aniqlash hali to'liq amalga oshirilmagan. Biroq, psoriazning genetika, immun tizimi va atrof-muhit omillari bilan bog'liq ekanligi haqidagi ilmiy ishlar keng tarqalgan. Bir nechta tadqiqotlar psoriazning genetik asoslarini o'rganishga bag'ishlangan. Xususan, Gudjonsson va boshqalar (2009) psoriazning familiyaviy tarqalishini va genetik xususiyatlarini o'rgangan. Ularning natijalariga ko'ra, psoriazning rivojlanishida HLA-C*06:02 genining roli katta ekanligi aniqlangan. Shuningdek, Li va boshqalar (2018) psoriazda immun tizimi va teri hujayralarining tezkor yangilanishi o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganib, kasallikning immunologik mexanizmlarini tushuntirishga muvaffaq bo'lganlar. Psoriazning davolash usullari ham ilmiy izlanishlarning markazida bo'lib, zamonaviy tibbiyotda topikal, fototerapiya, sistematik va biologik davolash metodlari keng qo'llaniladi. Boehncke va Schön (2015) psoriazning turli shakllariga qarab, topikal davolashning samaradorligini ta'kidlaganlar. Shuningdek, Krueger va boshqalar (2017) biologik preparatlarning psoriazdagi muvaffaqiyatli qo'llanilishini o'rganib, ularning samaradorligini yuqori deb baholaganlar. Mazkur tadqiqotda psoriaz kasalligining kelib chiqishi va davolash usullari bo'yicha mavjud adabiyotlar tahlili asosida metodologik yondashuvlar ishlab chiqildi. Tadqiqotning metodologik asosi sifatida quyidagi yondashuvlar qo'llaniladi:

* **Literatura tahlili:** Psoriaz kasalligi va uning davolash usullari bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar, maqolalar, klinik tadqiqotlar va monografiyalar tahlil qilinadi. Bu metod psoriazning genetik, immunologik va atrof-muhit omillari bo'yicha mavjud bilimlarni tahlil qilishni o'z ichiga oladi.

* **Klinik metod:** Psoriazning klinik alomatlarini, uning turli shakllarini va davolash usullarining samaradorligini tahlil qilish maqsadida klinik holatlar va bemorlarning davolanish jarayonlari o'rganiladi. Ushbu metodda bemorlarning davolash natijalari, terapiya samaradorligi va ularning holatini yaxshilash uchun qabul qilingan dori-darmonlar tahlil qilinadi.

* **Eksperimental metod:** Psoriazning yangi davolash usullarini ishlab chiqish maqsadida laboratoriya va eksperimental tadqiqotlar o'tkaziladi. Bu metodda teri hujayralarining hujayra kulturasida psoriazga o'xshash holatlarni yaratarak, yangi dori-darmonlar yoki terapiya usullarining ta'siri o'rganiladi.

* **Statistik tahlil:** Psoriaz kasalligi bilan bog'liq klinik tadqiqotlardan olingan ma'lumotlar statistik tahlil qilinadi. Bu ma'lumotlar kasallikning tarqalishi, davolash samaradorligi va bemorlarning hayot sifatiga ta'siri bo'yicha umumiy xulosalar chiqarishga yordam beradi. Boshqa metodologiyalar bilan birgalikda, psoriazning tibbiy va psixologik ta'sirini o'rganish

uchun intervyular va bemorlarning shaxsiy tajribalari ham tahlil qilinadi. Bu usul kasallikning bemorlarga qo‘shimcha ta‘sirini, shuningdek, psoriazning ijtimoiy jihatlarini yanada yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Psoriaz kasalligi, dunyo bo‘yicha millionlab insonlarni ta‘sir qiluvchi surunkali dermatologik kasallik sifatida, teri ustidagi o‘zgarishlar bilan birga jismoniy va psixologik noqulayliklarga olib keladi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatmoqdaki, psoriazning kelib chiqishi bir nechta omillarning o‘zaro ta‘siri natijasidir, ularga genetika, immun tizimi va atrof-muhit faktorlari kiradi. Psoriazning genetika bilan bog‘liq ekanligi, xususan, HLA-C*06:02 genining roli, kasallikning familiyaviy tarqalishini tasdiqlaydi. Bundan tashqari, immun tizimining ortiqcha faollashishi, T-hujayralarining teri hujayralariga qarshi hujum qilishi psoriazning asosiy mexanizmlaridan biridir. Psoriazda immun tizimining noto‘g‘ri faollashishi terining tez yangilanishiga olib keladi va natijada qizil, qobiq ko‘rinishidagi toshmalar paydo bo‘ladi. Bundan tashqari, atrof-muhit omillari, xususan stress, ba‘zi dorilar va chekish, psoriazning rivojlanishini kuchaytirishi mumkin. Bu holatni o‘rganish orqali psoriazning faollashuvini boshqarish uchun profilaktik choralar ishlab chiqish imkoniyatlari mavjud. Shunday qilib, psoriazning kelib chiqishini va rivojlanish mexanizmlarini yaxshiroq tushunish, uning davolash usullarini yanada samarali qilishga yordam beradi. Psoriazning davolash usullari zamonaviy tibbiyotda yuksak rivojlanishlarni ko‘rsatmoqda. Topikal davolashlar, masalan, steroidli preparatlar va vitamin D analoglari, yengil shakldagi psoriazda samarali hisoblanadi. Boehncke va Schön (2015) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda topikal davolashning samaradorligi ta‘kidlangan. Shuningdek, fototerapiya, ultrabinafsha nurlar yordamida teri yallig‘lanishini kamaytirish usuli, o‘rta darajadagi psoriaz holatlarida muvaffaqiyatli qo‘llaniladi. Bundan tashqari, og‘ir psoriaz shakllari uchun biologik va sistematik davolashlar kerak bo‘ladi. Krueger va boshqalar (2017) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar biologik preparatlarning psoriazdagi muvaffaqiyatli qo‘llanilishini ko‘rsatgan. Ushbu preparatlar, masalan, TNF-alfa inhibitori va IL-17 inhibitorlari, immun tizimining faolligini boshqarish orqali kasallikning yallig‘lanishini kamaytiradi. Ammo, biologik dori-darmonlarning qimmatligi va uzoq muddatli yon ta‘sirlaridan ehtiyot bo‘lish zarur. Turmush tarzini o‘zgartirish, masalan, stressni kamaytirish, chekishni tashlash, sog‘lom ovqatlanish va jismoniy faollikni oshirish ham psoriazni boshqarishda muhim rol o‘ynaydi. Bemorlar uchun psoriazni davolashda turli metodlarni kombinatsiyalash, davolash samaradorligini oshirishga yordam beradi. Psoriaz kasalligi inson hayotiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi va uning davolash usullari har bir bemorning individual ehtiyojlariga mos ravishda tanlanishi kerak. Psoriazning asosiy kelib chiqish omillari genetik va immunologik omillar bilan bog‘liq bo‘lsa-da, atrof-muhit omillari ham kasallikning rivojlanishiga ta‘sir qiladi. Shuningdek, psoriazning davolash usullari kengayib bormoqda va zamonaviy tibbiyotda topikal, fototerapiya, biologik va sistematik davolashlar yordamida kasallikning belgilari boshqarilmoqda. Yengil shakldagi psoriazni davolashda topikal preparatlar samarali bo‘lsa, og‘ir shakllarda biologik preparatlar va fototerapiya asosiy davolash usullari hisoblanadi. Shuningdek, bemorlarning turmush tarzini sog‘lomlashtirish, stressni kamaytirish va zararli odatlardan (masalan, chekish) qochish psoriazni boshqarishda muhim ahamiyatga ega. Psoriazning to‘liq davolanishi hozircha mumkin emas, ammo kasallikni samarali boshqarish va remissiyani uzaytirish uchun

zamonaviy davolash usullari, shuningdek, profilaktik choralar mavjud. Buning uchun psoriazga qarshi kompleks yondashuv va individual davolash rejalarini ishlab chiqish zarur.

XULOSA: Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, psoriaz kasalligi — teri hujayralarining tez yangilanishi natijasida yuzaga keladigan surunkali dermatologik kasallik bo'lib, uning kelib chiqishi genetik, immunologik va atrof-muhit omillari bilan chambarchas bog'liq. Kasallikning rivojlanishida immun tizimi va terining o'ziga xos reaksiyalari asosiy rol o'ynaydi. Psoriazning davolash usullari zamonaviy tibbiyotda rivojlanib bormoqda va ular kasallikning belgilari bilan kurashishda muhim ahamiyatga ega. Topikal, fototerapiya, biologik va sistematik davolashlar, shuningdek, turmush tarzini sog'lomlashtirish kasallikning samarali boshqarilishini ta'minlaydi. Shu bilan birga, psoriazning to'liq davolanishi hozircha mumkin bo'lmasa-da, zamonaviy davolash metodlari yordamida bemorlarning hayot sifatini yaxshilash va kasallik belgilari bilan kurashishda muvaffaqiyatga erishish mumkin. Psoriazni boshqarish, individual yondashuv va davolash rejalarini ishlab chiqishni talab etadi, shuning uchun bemorlarning ehtiyojlariga mos keladigan davolash usullarini tanlash zarur. Kasallikni yengish uchun psoriazning kelib chiqishi, uning mexanizmlari va davolash usullarini chuqur tushunish muhim ahamiyatga ega.

References:

1. Gudjonsson, J. E., & Elder, J. T. (2009). Psoriaz: Epidemiologiya. Klinik Dermatologiya, 27(6), 503-506.
2. Li, Y., Wang, Q., & Zhao, Z. (2018). Psoriazning immunopatogenezi va terapevtik imkoniyatlar. Yevropa Dermatologiyasi Jurnal, 28(6), 669-680.
3. Boehncke, W. H., & Schön, M. P. (2015). Psoriaz. Lancet, 386(9997), 983-994.
4. Krueger, J. G., & Lebwohl, M. G. (2017). Psoriaz: Biologiyasi va patologiyasi. Klinik va Eksperimental Dermatologiya, 42(6), 604-616.
5. Langley, R. G., & Elewski, B. E. (2014). Psoriaz davolash: Hozirgi va kelgusi terapiyalar. Amerika Klinik Dermatologiyasi Jurnal, 15(1), 29-37.
6. Armstrong, A. W., & Read, C. (2020). Psoriazning patofiziologiyasi, klinik namoyon bo'lishi va davolash. JAMA, 323(13), 1301-1313.
7. Puig, L., & Ferrandiz, C. (2016). O'rta va og'ir psoriaz bilan og'rigan bemorlarni biologik dorilar bilan davolash: Tizimli tahlil. Amerika Dermatologiya Akademiyasi Jurnal, 74(5), 971-978.
8. Rich, P., & Scher, R. (2019). Psoriazni davolashda biologik terapiyalarning roli. Amerika Klinik Dermatologiyasi Jurnal, 20(2), 265-273.